

Ajalugu, gümnaasium

IV kursuse „Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“ (35 õppetundi):

- 1) maailm Esimese maailmasõja eel (3 tundi)
- 2) Esimene maailmasõda (10 tundi)
- 3) maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid (12 tundi)
- 4) Teine maailmasõda (10 tundi)

Õppe kirjeldus

Kursuse kaudu õpitakse tundma ning iseloomustama suurriikide arengujooni majanduses ja poliitikas Esimese maailmasõja eel. Ajalookaardi järgi õpitakse sõjaliste blokkide kujunemist enne Esimest maailmasõda. Analüüsitakse Esimese maailmasõja põhjusi, sõdivate poolte sõjaplaane ning Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule. Eestist käsitletakse omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi. Õpitakse tundma Eesti Vabadussõja sündmusi ning kirjeldama sõja kulgu kaardi alusel. Analüüsitakse Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ja 1930. aastail, autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustatakse vaikivat ajastut. Võrreldakse riikide majanduslikku ja poliitilist arengut maailmasõdadevahelisel perioodil, selgitatakse majanduskriisi põhjusi ja mõju ning võrreldakse demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda. Analüüsitakse rahvusvahelisi suhteid Teise maailmasõja eel: anšluss, Müncheni konverents, MRP. Iseloomustatakse Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi, Eesti iseseisvuse kaotust ning Teise maailmasõja okupatsioonide mõju Eestile ja eestlastele.

Õppetegevuses on tähtsal kohal arutus- ja analüüsioskuse kujundamine allikmaterjalide (sh dokumentide) alusel. Õpilasi innustatakse oma seisukohta kujundama, kuid rõhutatakse seejuures argumentidele, mitte emotsioonidele tuginemise vajadust. Inimsaatusi analüüsitakse empaatiliselt, arvestades ajastu konteksti ja rahvusvahelise õiguse põhimõtteid.

Õpikeskkond

Eesti Ajalooõpetajate Seltsi väljaanded

Tagasivaade minevikku – erinevad vaatenurgad (2000). Riia: Zvaigzne ABC

Ajalugu ei ole ainult minevik. Minevik ei ole veel ajalugu (2004). Tartu: Eesti Ajalooõpetajate Selts

Baltimaade ajalugu (1998). Tallinn: Avita

Baltimaade ajaloo lugemik (2001). Tallinn: Avita

Lisaks

Robert Stradling (2005). Euroopa 20. sajandi ajaloo õpetamine. Euroopa Nõukogu Tallinna Infotalitus

Robert Stradling (2005). Multiperspektiivsus ajaloo õpetamisel. Teejuht õpetajale. Tallinn: Koolibri

Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni (2005). Toimetanud Ago Pajur ja Tõnu Tannberg.

Tartu: Ilmamaa

Baasidelepingust anneksioonini. Dokumente ja materjale (1991). Tallinn

Eesti ajalugu. Kronoloogia (1994). Koostanud Sulev Vahtre. Tallinn

Eero Medijainen (2000). 1939. Võimalused ja valikud. Tartu: Kleio

Molotovi–Ribbentropi paktist baaside lepinguni: Dokumente ja materjale (1991). Tallinn

Digikeskkonnad

ERRi arhiiv: www.err.ee

Eesti digiajalehed: <http://dea.nlib.ee/>

1. Maailm Esimese maailmasõja eel (3 tundi)

Teema läbimise järel õpilane:

- 1) iseloomustab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 2) teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- 3) tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;
- 4) iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit*.

Õppesisu ja -maht

Kohustuslikud teemad	Süvendavad ja laiendavad teemad
Suurriikide arenguhooni: 1) poliitiliste süsteemide erinevused; 2) Venemaa. Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja proteksionism Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed	Saksamaa, Venemaa Koloniaalmaad

Maailm Esimese maailmasõja eel (3 tundi)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus ja õpikeskkond	Hindamine, tagasiside
Õpilane: 1) iseloomustab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;	Imperialism, monopol, Antant ja Kolmikliit; teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus; proteksionism	1. Diskussioon, vestlus, põhjuse-tagajärje seoste analüüs 2. Sündmuste järjestamine, allikaanalüüs; põhjuse-tagajärje seoste analüüs	Õpilane: 1) võrdleb suurriikide eesmärges rahvusvahelises poliitikas; 2) toob näiteid suurriikide koostöö ning liitude kohta;

<p>2) teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib nende taotlusi: Antant ja Kolmikliit;</p> <p>3) tunneb maailma poliitilist kaarti enne I maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;</p> <p>4) iseloomustab maailma majanduse arenguhooni;</p> <p>5) analüüsib teaduse ja tehnika mõju.</p>		<p>3. Ajalookaardid, kontuurkaardid. Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid, karikatuurid), temaatiline lisakirjandus</p> <p>4. Digitaalsed õppematerjalid</p> <p>5. Filmid ja filmikatked</p>	<p>3) selgitab maailmamajanduse toimimist.</p>
<p>Lõiming teiste õppeainetega Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine Ühiskonnaõpetus: poliitiliste liikumiste teema, majanduse toimimine; ühiskonnas toimunud arengusuundumused Loodusteadused: poliitiline kaart</p> <p>Kujundatavad üldpädevused Õpilane: 1) analüüsib oma teadmiste ja oskuste kujunemist, loob nende vahel seoseid; 2) suudab teha koostööd ning kujundab ja kaitseb oma seisukohta; 3) kasutab digivahendeid materjali otsimiseks ja esitluste loomiseks.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme. Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			

2. Esimene maailmasõda (10 tundi)

Teema läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;

- 2) analüüsib Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;
- 3) analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;
- 4) teab Eesti Vabadussõja sündmusi ning kirjeldab sõja kulgu kaardi järgi;
- 5) mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu*;
- 7) teab, kes olid Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner ja Konstantin Päts, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu ja -maht

Kohustuslikud teemad	Süvendavad ja laiendavad teemad
Esimene maailmasõda (10 tundi): 1) põhjused (1 tund); 2) sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid (1 tund); 3) Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide teke (3 tundi); 4) Eesti iseseisvumine: eeldused, Eesti iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu (5 tundi).	Muudatused sõjapidamises ja tehnikas Versailles'i rahu Revolutsioon ja kodusõda Venemaal 1917–1920 Eesti autonoomia

Esimene maailmasõda (10 tundi)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus ja õpikeskkond	Hindamine, tagasiside
Õpilane: 1) analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi; 2) analüüsib Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule; 3) analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;	Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu; Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner, Konstantin Päts	1. Seoste selgitamine, allikaanalüüs, rühmatöö; töö eri liiki allikatega: allikaanalüüs (pildid, tekstid), sõda kaardi järgi: seinakaart, ajalooatlas. Arutluse kirjutamine, esitlus 2. Ajalookaardid, kontuurkaardid. Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid,	1. Arutluse hindamine, allikaanalüüsi ülesanded 2. Faktoloogia tundmine; tehnoloogia mõju inimkonna arengule

<p>4) teab Eesti Vabadussõja sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel;</p> <p>5) mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel.</p>		<p>skeemid, diagrammid, karikatuurid), temaatiline lisakirjandus</p> <p>3. digitaalsed õppematerjalid</p> <p>4. Filmid ja filmikatked</p>	
<p>Lõiming teiste õppeainetega</p> <p>Geograafia: poliitiline kaart;</p> <p>Emakeel: temaatiline lisakirjandus, pildid</p> <p>Kunst: Esimene maailmasõda ja selle mõju kunstile (Dix)</p> <p>Füüsika: sõjatehnilised ja tehnoloogilised uuendused Esimeses maailmasõjas</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: õpilane analüüsib tehnoloogia arengu ja saavutuste mõju inimkonna ajaloole ning väärtustele ja hoiakutele.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane analüüsib sõdade tagajärgi ja mõju inimkonna väärtustele ning hoiakutele; teab üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane analüüsib algatuse ja ettevõtlikkuse rolli ühiskonna arengus.</p>			

3. Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid (12 tundi)

Teema läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib ning võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;
- 2) teab ja iseloomustab rahvusvahelisi kriise: Kaug-Ida, Etioopia, Hispaania kodusõda;
- 3) iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;
- 4) analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 5) analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ja 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia*, *diktatuur*, *autoritarism*, *totalitarism*, *kommunism*, *NSVL*, *fašism*, *natsionaalsotsialism*, *Rahvasteliit*, *Versailles' süsteem*, *vaikiv ajastu*, *parlamentarism*, *vabadussõjalased*;
- 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin D. Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu ja -maht

Kohustuslikud teemad	Süvendavad ja laiendavad teemad
<p>Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid (12 tundi):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted (1 tund); 2) demokraatia levik (2 tundi); 3) demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu (1 tund); 4) majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurs (3 tundi); 5) autoritarism, totalitarism, fašism, natsionaalsotsialism, kommunism (2 tundi); 6) diktatuuride iseloomulikud jooned, eripära ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu (1 tund); 7) uute konfliktide kujunemine, kriisikolled (1 tund); 8) Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu (1 tund). 	<p>Hitlerlik Saksamaa Stalinlik NSVL</p> <p>Kultuurautonoomia Eesti Vabariigis Vabadussõjalased 1934. aasta riigipööre Eestis</p>

Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid (12 tundi)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus ja õpikeskkond	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib ja võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail, teab ja tunneb muutuste põhjusi; 3) teab ja iseloomustab rahvusvahelisi kriise: Kaug-Ida, Etioopia, Hispaania kodusõda; 	<p>Demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, vabadussõjalased. Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini,</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Töö eri liiki allikatega, info otsimine erinevatest teabeallikatest, võrdleva tabeli koostamine demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide arengust, arutus, paaris- ja rühmatöö 2. Ajalookaardid, kontuurkaardid. Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb ja analüüsib, loob seoseid ning arutleb demokraatia arengu üle; 2) selgitab majanduskriisi tekkemehhanismi ning selle ületamise võtteid, võrdleb, loob seoseid tänapäevaga;

<p>4) iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;</p> <p>5) analüüsib ja võrdleb demokraatlikku ning diktatuurset ühiskonda;</p> <p>6) analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ja 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut.</p>	<p>Francklin D. Roosevelt, Konstantin Päts, Jaan Tõnisson</p>	<p>diagrammid), temaatiline lisakirjandus</p> <p>3. digitaalsed õppematerjalid</p> <p>4. Filmid ja filmikatked</p> <p>5. Majanduskriiside võrdlus ja seosed</p>	<p>3) otsib infot ning analüüsib ja kasutab seda.</p>
<p>Lõiming teiste õppeainetega Maateadus: Euroopa ja maailma poliitiline kaart Emakeel: temaatiline ilukirjandus, biograafiline kirjandus Kirjandus, muusika, kunst: olustik</p> <p>Kujundatavad üldpädevused Õpilane: 1) suudab mõista sõjajärgse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid ning seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel; 2) oskab võrrelda erinevate ajastute väärtushinnanguid, neid aktseptida ning mõista tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus; 3) kasutab digivahendeid materjali otsimiseks ja esitluste loomiseks</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Ühiskonna jätkusuutlikkus</p>			

4. Teine maailmasõda (10 tundi)

Teema läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib rahvusvahelisi suhteid Teise maailmasõja eel;
- 2) iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 3) iseloomustab sõjategevust kaardi järgi;
- 4) teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;
- 5) analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;
- 6) teab, kes olid Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares ja Otto Tief, ning iseloomustab nende tegevust;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *anšluss*, *Müncheni konverents*, *MRP*, *baaside leping*, *okupatsioon*, *suvesõda*, *Atlandi Harta*, *ÜRO*.

Õppesisu ja -maht

Kohustuslikud teemad	Süvendavad ja laiendavad teemad
<p>Teine maailmasõda (10 tundi):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk; põhjused: Saksamaa taotlused, NSVLi eesmärgid, lepituspoliitika; sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased, Hitleri-vastane koalitsioon ja selle kujunemine: Atlandi Harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsi tähtsus (3 tundi); 2) tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant (2 tundi); 3) Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ning selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ja ideoloogilisele arengule; Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäigule; pagulaskond (5 tundi). 	<p>Eestlaste valikud Teises maailmasõjas Vastupanuliikumine</p>

Teine maailmasõda (10 tundi)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus ja õpikeskkond	Hindamine, tagasiside

<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib rahvusvahelisi suhteid Teise maailmasõja eel; 2) iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi; 3) iseloomustab sõjategevust kaardi järgi; 4) teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu; 5) analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole. 	<p>Anšluss, Münchener konverents, MRP, baaside leping, okupatsioon, suvesõda, Atlandi Harta, ÜRO. Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares, Otto Tief</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid). Mõistekaart. Kaardi analüüs, kontuurkaardi täitmine. Võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine 2. Küsimuste koostamine. Arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) Eesti Vabariigi iseseisvumise üle. Rühmatöö. Infootsing, esitluse koostamine ja ettekandmine (sh digivahendeid ja -keskkondi kasutades) 3. Muuseumis käik 4. Allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus 5. digitaalsed õppematerjalid 6. Filmid ja filmikatked 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Allikate analüüs 2. Sündmuste ja protsesside võrdlemine, analüüsimine ning hindamine 3. Seoste leidmine 4. Ajalookaardi kasutamise oskus 5. Arutlusoskuse kujunemine
<p>Lõiming teiste õppeainetega Geograafia: Euroopa poliitiline kaart</p> <p>Kujundatavad üldpädevused Õpilane mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Kasutab digivahendeid materjali otsimiseks ja esitluste loomiseks.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Ühiskonna jätkusuutlikkus</p>			